

Kredo 'Pulske grupe' je da neposredna demokracija zahtijeva neposredan prostor

* Piše Hrvoje Hrabak fotografija Tomislav Miletić/Pixsell

Tomislav Pavelić, povjerenik hrvatskog nastupa

Iva Marčetić, arhitektica

Vjekoslav Gašparović, arhitekt

Na ovogodišnjem Venecijanskom bijenalu, vrhunskom događaju svjetske arhitektonske scene, predstavnici Hrvatske bit će skupina pulskih arhitekata

O

bjašnjavajući ovih dana, prigodno i često, smisao i atmosferu Mostre, shvatio sam da, već i u najužem krugu kolega, mitško zbivanje prati nedostatan razumljivanje konteksta. Osim što nam je zemljopisno najbliži, venecijanski bijenale jest, uistinu, "taj vrhunski" događaj svjetske arhitektonske scene, s tradicijom održavanja od 1975. Brojni su arhitektonski festivali širom svijeta, mnogi i s većim budžetima i glamurom, no s Venecijom nema usporedbe. Teško je precizno iz-

dvjoti razloge, ali, uz zavodljivo Serenissime, na prvom je mjestu razina dubinskog promišljanja arhitekture koju Bijenale principijelno promiče, određujući trendove u vrlo dalekoj perspektivi. Sasvim u skladu s ovim objašnjenjem, najizrazitija specifičnost Bijenala je izrazito poticalna superimpozicija u kojoj u doživljaju ekstremno ravnopravno sudjeluju "star" arhitekti, arhitektonski pokreti koje tek treba otkriti, a i potpuno "off" produkcija. Stoga je Bijenale i intelektualno i umjetnički najotvorenija priredba u kojoj se pružaju sjajne prilike za otvaranje sasvim novih pravaca djelovanja i promociju manje poznatih arhitektonskih scena. Štoviše, u Veneciji će i najetabilniji uvijek napraviti "nekoliko koraka unazad" ne bi li se iz svijeta visokog komercijalnog sjaja vratili svojoj stvarnoj, počesto razbarušenoj, kreativnoj i istraživačkoj osnovi. Upravo u tom duhu treba promotriti i ovogodišnju temu - "Common ground", ne baš sasvim prevodljiv termin koji označava vrlo širok krug pojmova - od, doslovce, zajedničke fizičke podloge - prostora koji dijelimo, pa do supitnih nijansi teoretskih zajedničkih osnova arhitekture. U ovom izborom teme ovogodišnji glavni selektor, arhitekt David Chipperfield, koji je svjetsku slavu stekao iznimno doradenom, estetiziranom i minimalističkom arhitekturom, otvara najšire istraživačko polje i, u slatkoj neizvjesnosti, iščekuje rezultate. Struktura Mostre je složena i zakučasta, kao i urbano tkivo Venecije, a u zbivanja je uključen, doslovce, cijeli grad.

PREDNOSTI ZAKUPA PROSTORA

Glavni izložbeni prostori su Giardini, park s namjenskim nacionalnim paviljonima te Arsenale, prostor bivšeg brodogradilišta i pomorske baze, još uvijek u posjedu talijanske mornarice. Središnji događaj je postav u koji glavni selektor poziva autore po vlastitom nahođenju i potpuno je u duhu središnje teme. Tradicionalno se odvija u prostoru Arsenala, što jamči posjećenost i svim ostalim izložbama u Arsenalu. Zemlje koje posjeduju paviljone u Giardinima u njima postavljaju nacionalne prezentacije. Druge zemlje, među njima već redovito i Hrvatska, dobivaju mogućnost zakupa prostora u velikom volumenu Arsenala, povijesnom

Emil Jurcan, arhitekt

izborom Pulske grupe punu društvenu afirmaciju dobio je konstruktivni aktivizam kojim godinama promovira kozmopolitsku tradiciju, potencijal i javni prostor Pule

sponomeni industrijske i vojne baštine. Manje sretnim zemljama, koje nisu izravno pozvane, ostaje mogućnost nastupa u bilo kojem zatvorenom ili otvorenom prostoru Venecije, naravno tada uz iznimne organizacijske poteškoće i financijske izdatke. Nacionalni postavi referiraju se na središnju temu, no, s obzirom na lokalne uvjete, često manje usredotočeno nego središnja izložba. Nagrada "Zlatni lav" dodjeljuju se zasebno u konkurencijama središnje izložbe i nacionalnih paviljona, a "Srebrni lav" za mlade arhitekte. Bijenale prati i niz događanja po cijelom gradu. Mostru prate i on-line sadržaji, često u selekciji i žiriranih.

DVA DESETLJEĆA LUTANJA

Na pitanje o smislu hrvatskog nacionalnog nastupa, unatoč ovakvom ili onakvom angažmanu svih krovnih institucija - MiK, AF, UHA ... zapravo nikad nismo niti ponudili neki odgovor. Naš nacionalni nastup u posljednja dva desetljeća obilježava lutanje, od prva dva nastupa koji su generirani međunarodnim uspjesima na natječaju Shinkenchiku - Novog hrvatskog dvorca Ivana Crnkovića i Transparency of the Hyperreal Penezica i Rogine (oni su, uz to, dva su puta sudjelovali i kao izravno pozvani u središnju izložbu, izvan nacionalnog nastupa), propuštenih Bijenala 1996. i 2002., ambicioznog art-projekta "Okviri" (izbornica H. Njirić, autori Franke, Mišković, Pelivan, Plejčić), biosintetske identitetske rasprave "Između sustava" (Randić-Turato), promotivne atmosfere zadarskih urbanih intervencija (izbornik Siladin, autor Bašić), pa do problematičnog nastupa na proteklom Bijenalu u kojem se sudbinski preokrenulo nezrečivo nastojanje da se rad nekoliko generacija hrvatskih arhitekata, koji su dotakli međunarodni status, okruži i "Lavićem". Prvi je utješnici civilizacijski korak ovogodisnja provedba javnog poziva za izbornika i koncept Hrvat-

PRVI JE CIVILIZACIJSKI KORAK JAVNI POZIV ZA IZBORNIKA I KONCEPT HRVATSKOG NASTUPA U VENECIJI

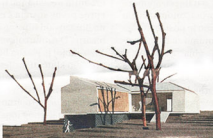
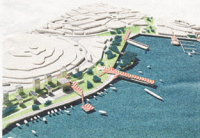
skog nastupa u Veneciji, u suradnji MiK i UHA i uz, moram naglasiti, potpuno povjerenje predano strukovnoj komponenti. Siguran sam da je rezultat povjerenja dovoljno ohrabrujući da princip javnog poziva postane i pravilo. Uz prikrivenu, ali iskrenu bojazan da javni poziv u zadanom kratkom roku neće polučiti primjeren odaziv, sve su strane uključene u postupak izrazito razveselile četiri vrlo kvalificirane kandidature: Project Zagreb 2.0. - geopolitička i disciplinirana "Zajednička osnova" - povjerenici: Eve Blau i Ivan Rupnik; Tape/Net/Tuff, eksperimentalne prostorne instalacije dizajnerske grupe Numen/For Use, povjerenica: Ivana Radenović; Pulsa grupa, povjerenik: Tomislav Pavelić; Think space / Misli prostor; povjerenici: tim programa THINK SPACE PAST FORWARD.

Iako, kako dobro primjećuje arhitekt Krešimir Rogina, neizostavni član i predsjednik ocjenivačkog suda, bez sudjelovanja "prvog esalona" arhitektonskog establišmenta, istaknute su prijave, odreda s jakim već ostvarenim i međunarodnim referencama, bile sjajna podloga za iscrpno i konceptualno razmatranje. Između vrlo prepoznatljivog istraživačkog traga Eve Blau i Ivana Rupnika, dojmpljive i dopadljive Iakoše Numen/For Use te jakog programa arhitektonske teorije baziranog na novim tehnologijama i komunikacijskim alatima THINK SPACE PAST FORWARD, izabran je prijedlog Pulsa grupa, povjerenika Tomislava Pavelića. Situaciju i trenutak u arhitekturi, kao povod izabranom prijedlogu, povjerenik opisuje: "Gubitak istinske društvene relevantnosti arhitekture činjenica je

Među brojnim aktivističkim pokretima sličnih interesa, posebnost je i snaga Pulske grupe da su im arhitektonski prikazi, razradjeni na vrlo visokoj konceptualnoj razini

današnjice. Aktualna dramatična društvena zbiljanja, i u Hrvatskoj i u velikom dijelu svijeta, pokazuju nespremnost arhitekture da ih slijedi, tj. da konkretne prostorne odgovore na konkretne potrebe, bez obzira je li razlog tome nezainteresiranost (zbog mogućnosti odabira drugačije ambicije) ili nemoć (zbog nemogućnosti prilagodbe stvarnome stanju). Premda arhitektonsko autorsko djelovanje, a to je deklarativno dominantan oblik bavljenja strukom danas, nedovoljno rada djela koja bitno pridonose ukupnim duhovnim dosezima ljudske vrste, ono, samo po sebi, ne može vratiti društveni značaj struci, naprosto zato što velika većina građana ima važnije egzistencijalne probleme od bavljenja estetskom/duhovnom nadgradnjom."

DOPRINOS TEMI 'COMMON GROUND'

Tomislav Pavelić, rijedak primjer arhitektonskog "homo universalisa" koji se dugogodišnje, u ravnoteži materijalnog i duhovnog bavi arhitektonskom praksom, kritikom, esejistikom i vizualnom umjetnošću, osvrće se i na središnju temu Bijenala: "Da bi izuzetna arhitektonska djela mogla pozitivno društveno djelovati, biti prostorni 'motor' procesima društvene interakcije i integracije, osim što su estetski ideal kome se teži, potreban je jasan nadstavak unutar kojeg ih se može verificirati. Suvremenost obilježava potpuna odsutnost bilo kojeg oblika pozitivnog društvenog stremjenja ili utopizma; štoviše, izostaje čak i vjera u ispravnost sadašnjeg usmjerenja pa su 'sigurnosni' društveni mehanizmi, empatičnosti i općenito etičnost, izgubili učinkovitost. Sve to proizvelo je raspad arhitektonske paradigme na bezbroj estetskih (ili 'estetskih') 'frakcija od kojih ni jedna nije dovoljno snažna (ili uvjerljiva) da izgradi novu paradigmu. U međuvremenu, svakodnevn život građana događa se sam po sebi, neovisno ili unatoč arhitektonskim odrednicama. Zbog svega navedenoga, smatram potrebnim vratiti cijelu raspravu o 'zajedničkom tu' arhitektonske djelatnosti, tj. o njenim ambicijama i odgovornostima, na početak."

Izborom Pulske grupe i T. Pavelića dovršen je civilizacijski dvokorak iz naslova, jer je punu društvenu afirmaciju dobio konstruktivni aktivizam kojim grupa godinama uspješno promovira kozmopolitsku tradiciju, potencijal i javni prostor Pule. Među brojnim aktivističkim pokretima sličnih interesa, posebnost je i snaga Pulske grupe da je sačinjavaju upravo arhitekti - stručnjaci te da su im osnovna sredstva komunikacije upravo arhitektonski prikazi, razradjeni na vrlo visokoj konceptualnoj razini. Problematika privatizacije i isključivanja prostora je i globalni fenomen pa ovaj pristup, koji je raritet i na međunarodnom planu, uistinu ima velik potencijal za primjećen i originalan doprinos temi "Common ground".

"Zbog toga što uporno traže zajednički nazivnik društva i arhitekture, čime posredno vraćaju arhitektonskoj djelatnosti izgubljeni društveni kredibilitet, smatram ispravnim i korisnim ukazati na djelovanje Pulske grupe i predložiti ih za hrvatske predstavnike na ovogodišnjoj venecijanskoj izložbi. Za razliku od mnogih sličnih praksi koje se iscrpljuju teorijskim raspravama o participativnosti ili društveno aktivnoj arhitekturi, a koje za svoje djelovanje izbiru sublimni 'laboratorijski' okvir akademizma, Pulska grupa djeluje ponajprije, premda ne i jedino, lokalno. Fokusiranost na neposredne prostorne probleme njihovog životnog okoliša i neposredne (uže arhitektonske i šire društvene) akcije u kojima sudjeluju (ravnopravno s ostalim zainteresiranim građanima, a ne 'odozgo', tj. kao impersonalni profesionalci) daje im kredibilitet da svoja neposredna iskustva objedinjavaju na nastajajućem metodologija arhitektonskog djelovanja u današnjim uvjetima. Članovi grupe formuliraju na konstataciji da 'neposredna demokracija zahtjeva neposredan prostor'", kaže Pavelić. Za kraj, izreči cu dvojbu - može li Pulska grupa etiketiranjem kroz Bijenale izgubiti društvenu relevantnost i prodornost? S povjerenjem da su nam lokalni uvjeti dovoljno radikalni da raspru ovaj strah, pričekačimo nastup u Veneciji krajem kolovoza.

Za razliku od mnogih sličnih praksi koje se iscrpljuju teorijskim raspravama o participativnosti ili društveno aktivnoj arhitekturi, Pulska grupa djeluje ponajprije, premda ne i jedino, lokalno